

AZİM ve SEBAT MÜMİNİN AYIRICI VASFI

عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سُئِلَ:
أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: ”أَدْوَمُهُ وَإِنْ قَلَّ.“

Hız. ÂiŖe'den rivayet edildiğine göre,
Resûlullah'a (sav), “Allah katında amellerin
en sevimlisi hangisidir?” diye soruldu.
Resûlullah, “Az da olsa devamlı olanıdır.” buyurdu.

(M1828 Müslim, Müsâfirîn, 216)

عَنْ عَائِشَةَ أَهَهَا قَالَتْ كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَصِيرٌ وَكَانَ يُحَجِّرُهُ مِنَ اللَّيْلِ
فِيُصَلِّي فِيهِ فَجَعَلَ النَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ وَيَسُطُّهُ بِالنَّهَارِ فَثَابُوا ذَاتَ لَيْلَةٍ
فَقَالَ ”يَا أَيُّهَا النَّاسُ! عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ
حَتَّى تَمَلُّوا...“

عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنِي ابْنُ كَعْبٍ بْنُ مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ، كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ”مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ، تُفِيئُهَا الرِّيحُ،
وَتَصْرَعُهَا مَرَّةً وَتَعْدِلُهَا أُخْرَى، حَتَّى تَهِيَجَ...“

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ”مَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الشَّاةِ الْعَائِرَةِ بَيْنَ
الْغَنَمَيْنِ، تَعِيرُ فِي هَذِهِ مَرَّةً وَفِي هَذِهِ مَرَّةً لَا تَدْرِي أَيُّهَا تَتَّبِعُ.“

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ:
”يَا مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ ثَبَّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ.“

H .    e anlatıyor: “Resûlullah’ın (sav) bir hasır  vardı, gece (mescitte) onunla kendisine özel bir yer yapar ve içerisinde namaz kıldadı. İnsanlar da ona uyarak onun kıldadı ı namazı kılmaya ba ladılar. H . Peygamber gündüz olunca hasır  (açar ve) sererdi. Bir gece insanlar yoğun biçimde mescide doluşunca onlara şöyle dedi: ‘Ey insanlar! Gücünüzün yetece i amelleri yapın! Allah usanmaz ama siz usanırsınız!..’”

(M1827 Müslim, Müsâfirîn, 215)

Sa’d b.  br him’in, K ’b b. M lik’in oğlundan nakletti ine göre, K ’b b. M lik şunları söylemiştir: “Resûlullah (sav)   yle buyurdu: ‘Mümin taze ekin gibidir. Olgunla ıncaya kadar rüzgâr onu e ip büker; bazen yere yatırır, bazen de do rultur (ama o kırılmaz)...’”

(M7094 Müslim, S f t ’l-m n f k n, 59)

 bn  mer’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav)   yle buyurmuştur: “M naf k iki sürü arasında dolaşan  a kın bir koyun gibidir. Bir o sürüye kar  ır bir bu sürüye kar  ır, hangi sürünün peşinden gideceğini bilmez.”

(N5040 Nes i,  m n, 31)

Enes’in nakletti ine göre, Resûlullah (sav) sık sık şöyle derdi: “Ey kalpleri (h lden hâle) de i tiren (Allah’ım)! Kalbimi dinin üzere sabit kıl.”

(T2140 Tirmiz , Kader, 7)

‘y

akın akrabalarını uyar.’ emri¹ gereğince gizli davet dönemi bitmiş ve Resûlullah İslâm’ı açıktan tebliğ başlamıştı. Onun bu davetine müşriklerin ilk tepkisi kendisini yalancılıkla,² mecnunlukla suçlamak³ ve onunla alay etmek olmuştu. Ancak zamanla Resûlullah’a tâbi olanların sayısı artmaya başlamış ve bu durum müşrikler için tahammül edilemez hâle gelmişti. Bütün düzenlerini alt üst eden bu dinin daha fazla yayılmasına engel olmak için Mekkeliler hemen harekete geçmeye karar verdiler.

Önce sözünü dinler ümidiyle kendilerinin de sevip saydıkları ve önem verdikleri Hz. Peygamber’in amcası Ebû Tâlib’le görüşüp yeğenine, putlarına ve kendilerine hakaret etmekten vazgeçmesi ve davet ettiği din-den dönmesi için nasihat etmesini istediler. Hz. Peygamber’i himayesinde bulunduran Ebû Tâlib durumu yeğenine anlattı, “Bana da, kendine de acı. Gücümün yetmeyeceği işleri bana yükleme!” diyerek bu davasından vazgeçmesini istedi. Resûlullah, amcasının bu isteğine –kendisine yardım etmekten vazgeçeceğini düşünmesine rağmen– davasında kararlı olduğunu gösteren şu cevabı verdi: *“Ey amca! Allah’a yemin olsun ki bu davamı terk etmem karşılığında sağ elime güneşi, sol elime de ayı koysalar, Allah dinini güçlendirmeye veya bu yolda canımı verinceye kadar asla bundan vazgeçmeyeceğim.”* Onun bu kararlılığını gören Ebû Tâlib, bildiği yolda devam etmesini ve kendisinin de ona destek olacağını söyleyerek yeğenini teselli etti.⁴

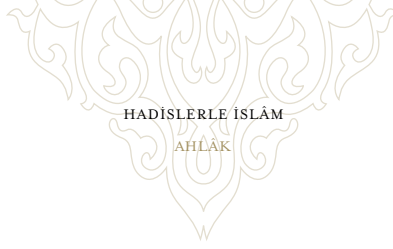
Ebû Tâlib’le olan bu görüşmelerinden olumlu bir sonuç alamayan müşrikler, Resûlullah’a ve Müslümanlara karşı çeşitli hakaret, eziyet ve işkenceler yapmaya başladılar. Bir defasında Resûlullah (sav) Kâbe’nin gölgesinde dinleniyordu. Müşriklerin işkencelerine maruz kalan ashâbından Habbâb b. Eret ve arkadaşları onun yanına gelerek, “Ey Allah’ın Resûlü! Bizim için Allah’tan yardım dileyemez misin? Bunların zulmünden kurtulmamız için Allah’a dua edemez misin?” demişlerdi. Bunun üzerine Resûlullah onlara davalarından vazgeçmemeleri ve sebat göstermeleri için şöyle buyurdu: *“Sizden önceki ümmetler içinde öyle (mazlum) kişiler vardı ki müşrikler tarafından yakalanır, onun için yerde bir çukur kazılır, o kişi o çukurun içine gömülürdü. Sonra büyük bir testere getirilir, onun başı üzerine konulurdu*

¹ Suarâ, 26/214.

² Enbiyâ, 21/5.

³ Hicr, 15/6.

⁴ HS2 İbn Hişâm, Siret, I, 101.

da başı iki kısma ayrılırdı. Bir başkasının da demir taraklar ile etinin altındaki kemiği ve sinirleri taranırdı da, bu işkenceler o mümini dininden çeviremezdi. Allah'a yemin ederim ki, bu din kesinlikle tamamlanacaktır. Öyle ki biniti üzerinde bir kimse (tek başına) San'â'dan Hadramevt'e kadar gidecek de Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacaktır... Fakat sizler acele ediyorsunuz!"⁵

Hiz. Peygamber'in amcasına bu denli kesin cevap verebilmesinin ve ashâbını teselli için anlattığı müminlerin bu derece direnebilmelerinin nedeni imanlarındaki kararlılıktı. Bu örnekler azmin en çarpıcı örnekleridir. Ancak azim ve sebat bir tür taassup, yani körü körüne bir şeye bağlılık demek değildir. Azim, dışarıdan gelen olumsuz şartlara karşı dirençli olma ve şartların değişmesi hâlinde dahi aynı azim ve sebatı gösterebilmektir.

Azim ve sebatın kaynağı inançlı olmaktır. Allah'a gerçek anlamda iman eden kişi ancak inancını koruma uğruna elinden geleni yapma azmini gösterebilir. İmandaki en küçük bir zayıflık kişinin özgüvenini kaybetmesine, hatta inandığı değerlerde şüpheye düşerek gevşemesine ve hidayeti yitirmesine bile neden olabilir. Müslümanlardan istenen dünya menfaatleri ve çekilen sıkıntılar karşısında değişken tutumlar sergilemeleri değil, ebedî olan âhirete imanları gereği, azim ve sabırla özgüvenlerini korumaları ve Allah'ın rızasını kazanmaya çalışmalarıdır.

Hiz. Âdem'den Hiz. Peygamber'e gelinceye dek Allah'ın bütün elçileri, akıl ve basiretten yoksun kimseler tarafından aynı inkâr, zulüm ve işkencelerle karşılaşmışlardır. Ancak onlar bu sıkıntılar karşısında davalarıyla ilgili herhangi bir gevşekliğe ya da ümitsizliğe kapılıp vazgeçmek yerine Rablerine sığınıp O'ndan yardım dilemişlerdir.⁶ Ateşe atılan Hiz. İbrâhim'in son sözü, "Allah bana yeter. O ne güzel yardımcıdır."⁷ olmuş, düşmanla karşılaşan taraftarlarının panikleyip yenildiklerini kabul etmeleri karşısında Hiz. Musa, "Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir." diyerek sebat göstermiştir.⁸ Peygamberlerin kendilerine inananlarla birlikte Allah yolunda mücadele ederken takındıkları tavır Kur'an'da şöyle anlatılmıştır: "Nice peygamber, arkasında Allah'a râm olmuş birçok insanla birlikte (O'nun yolunda) savaşmak zorunda kaldı. Onlar, Allah yolunda çektikleri sıkıntılardan dolayı ne korkuya kapıldılar, ne zayıf düştüler ve ne de kendilerini (düşman önünde) küçük düşürdüler. Allah sabredenleri sever."⁹

Allah Resûlü de risâletini tebliğe başladığı ilk günden itibaren bu görevin son anına kadar azmini devam ettirmiştir. İki büyük destekçisi eşi Hiz. Hatice ve amcası Ebû Tâlib'i kaybetmenin üzüntüsünü üzerinden ata-

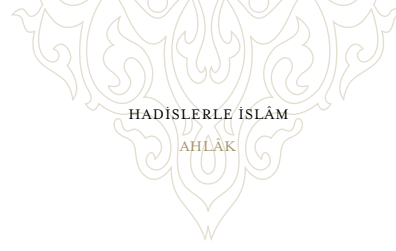
⁵ B6943 Buhârî, İkrâh, 1.

⁶ Âl-i İmrân, 3/147.

⁷ İF6/399 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, VI, 399.

⁸ Suarâ, 26/61-62.

⁹ Âl-i İmrân, 3/146.

mamışken tebliğ için Tâif'e giden Resûlullah, buradaki kötü karşılamaya, taşlanmasına ve ayaklarının kanlar içinde kalmasına rağmen sebatını bozmamış ve ümitsizliğe düşmemiştir. Uhud'da ise yaralanması ve etrafında çok az insan kalması bile hezimet anında büyük bir kararlılıkla ashâbını toplayıp bu yenilgiyi zafere dönüştürmesine engel olamamıştır. Huneyn'de düşmanın pususu karşısında panik olan Müslümanlara Kur'an'ın ifadeyle, yeryüzü bütün genişliğine rağmen dar geldiği¹⁰ anda Allah Resûlü hem düşman üzerine yürümüş hem de ashâbına kabilelerinin isimleriyle seslenerek toparlanmalarını sağlamıştır.¹¹ Yine Hz. Peygamber'in müttefik güçlere karşı giriştiği oldukça sıkıntılı geçen Hendek Savaşı'nda verilen mücadeledeki kararlı tavrı da Kur'an'da Müslümanlar için güzel bir örnek olarak sunulmuştur.¹² Risâlet görevinde pek çok sıkıntı ve zorlukla karşılaşan Hz. Peygamber, kimi zaman bu şekilde sıkıntılara katlanarak kimi zaman da değişik stratejiler belirleyerek amacına ulaşmak için mücadelesini sürdürmüştür. Bu bağlamda önce Habeşistan'a, daha sonra da Medine'ye yapılan hicretler anlamlıdır. Zira yapılan bu hicretler Müslümanlar için sıkıntılardan kaçış olmaktan ziyade davanın tamamlanması yolunda atılan stratejik birer adımdır.

Mümin insan, iman konusundaki azim ve sebatını ibadetlerinde de devam ettirmekle yükümlüdür. Yüce Allah'ın, *"Allah'a kulluk et ve O'na kullukta kararlı ol."*¹³ emri, Hz. Peygamber'in şahsında ilkeli ve sebat içerisinde davranmak her mümin için bir hayat tarzı olarak sunmaktadır. Çünkü Allah'a kulluk, iman ve amelden oluşan bir bütündür. *"Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et."*¹⁴ ve *"Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et."*¹⁵ emirleri de yine onun şahsında bütün Müslümanlara ibadetlerde devamlılığı salık vermektedir. Hz. Peygamber, *"Allah katında amellerin en sevimlisi hangisidir?"* sorusunu, *"Az da olsa devamlı olanıdır."*¹⁶ şeklinde yanıtlamış, kendisi ibadetlerinde devamlılığa özen göstererek inananlara örnek olmuş ve bu yönde tavsiyelerde bulunmuştur. Bu bağlamda gecesini gündüzünü ibadetle geçiren sahâbî Abdullah b. Amr'a yaptığı tavsiyeler ibadetlerde sürekliliğin önemini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Bir gün Allah Resûlü ona, *"Gündüz oruç tuttuğun, gece ibadetle meşgul olduğun kulağıma geldi, gerçekten öyle mi?"* diye sordu. Abdullah b. Amr, *"Evet, Allah'ın Resûlü! (böyle yapıyorum)"* diye cevapladı. Efendimiz, *"Böyle yapma. Bazen oruç tut, bazen da tutma. Gece ibadet et ama uykunu da al. Çünkü vücudunun sende hakkı var, gözünün sende hakkı var, hanımının sende hakkı var,*

¹⁰ Tevbe, 9/25.

¹¹ VM3/898 Vakıdî, Meğâzî, III, 898; HS5/113 İbn Hişâm, Sîret, 5, 113.

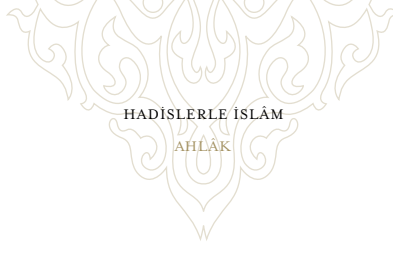
¹² Ahzâb, 33/21.

¹³ Meryem, 19/65.

¹⁴ Ta-Hâ, 20/132.

¹⁵ Hicr, 15/99.

¹⁶ M1828 Müslim, Müsâfirîn, 216.

misafirlerinin sende hakkı var. Her ay üç gün oruç tutman yeterlidir. Çünkü her iyiliğe on kat sevap verilecektir. Bu da yılın tamamını oruçlu geçirmiş olmaktır.” buyurdu. Abdullah b. Amr gücünün kuvvetinin yerinde olduğunu daha fazlasını da yapabileceğini söylediğinde ise ona, Dâvûd Peygamber gibi bir gün oruç tutup bir gün tutmamak suretiyle yılın yarısını oruçlu geçirmesini tavsiye etti.¹⁷ Hz. Peygamber’in bu uyarılarla dikkat çekmek istediği nokta ibadetlerde ölçülü olunması, az bile olsa devamlılığın sağlanması ve kararlı davranılmasıdır. Aksi takdirde Abdullah b. Amr’ın yaşlandığında düştüğü duruma düşmek kaçınılmaz olabilir. Gençken güç yetirebildiği bu kadar çok nafile ibadeti yaşlandığında yapamaz hâle geldiğinde Abdullah b. Amr’ın, “Keşke ben, Resûlullah’ın bana göstermiş olduğu o kolaylığı kabul etseydim. Bakın işte; şimdi yaşlandım ve zayıf düştüm.” diyerek hayıflandığı nakledilmektedir.¹⁸ Abdullah b. Amr’ın düştüğü bu duruma düşmemek ve ibadetlerde devamlılığı sağlayabilmek için de Resûlullah’ın şu tavsiyesi daima dikkate alınmalıdır: “Ey insanlar! Gücünüzün yeteceği amelleri yapın! Allah usanmaz ama siz usanırsınız!”¹⁹

Azimle davranmak ve sebat göstermek, yüksek bir karakter gerektirir. Mümin insan bu karaktere sahip olmalıdır. İnsan hayatta pek çok sıkıntılarla karşılaşabileceği gibi çok rahat ve refah dönemleri de yaşayabilir. Nitekim Kur’an’da Allah’ın çeşitli vesilelerle kullarını deneyeceği ifade edilmektedir. Bu tür imtihanlara sabredenler müjdelenirken²⁰ Allah’tan bir nimet geldiğinde şımararak Allah’tan yüz çevirmek de ölçüyü kaçırmak olarak nitelendirilmiş ve bu şekilde istikrarsız davrananlar eleştirilmiştir. “İnsana bir sıkıntı dokundu mu, gerek yan üstü yatarken gerek otururken gerekse ayakta iken (her hâlinde bu sıkıntıdan kurtulmak için) bize dua eder. Ama biz onun bu sıkıntısını ondan kaldırdık mı, sanki kendisine dokunan bir sıkıntı için bize hiç yalvarmamış gibi geçer gider. İşte o haddi aşanlara, yapmakta oldukları şeyler böylece süslenmiş (hoş gösterilmiş)tir.”²¹ Müslüman kişi her iki durumda da ölçülü ve dengeli davranmalı, sıkıntılar karşısında eğilip bükülse de doğrulmayı ve olgunlaşmayı bilmeli ve azim ve sebatını kaybetmemelidir. Hz. Peygamber de müminden beklenen bu karakteri şöyle örneklendirmiştir: “Mümin taze bir ekin gibidir. Olgunlaşınca kadar rüzgâr onu eğip bükerek; bazen yere yatırır, bazen de doğrultur (ama o kırılmaz)...”²² Allah Resûlü, “Münâfık iki sürü arasında dolaşan şaşkın bir koyun gibidir. Bir o sürüye karışır bir bu sürüye karışır, hangi sürünün peşinden gideceğini bilmez.”²³ diyerek de sebatsızlığı ve tereddüdü münâfığın özelliği olarak anlatmaktadır. Nitekim

¹⁷ B1975 Buhârî, Savm, 54.

¹⁸ B1975 Buhârî, Savm, 54.

¹⁹ M1827 Müslim, Müsâfirîn, 215.

²⁰ Bakara, 2/155.

²¹ Yûnus, 10/12.

²² M7094 Müslim, Sıfâtü’l-münâfıkîn, 59.

²³ N5040 Nesâî, İmân, 31.